

OBSAH

Seznam autorů	XV
O autorech	XVI
Seznam použitých zkratk	XXI
Úvod	XXVIII
Předmluva	XXX

I KLIMATICKÁ ZMĚNA A SPOLEČNOST 1

1 Dopady změny klimatu v globálním i českém prostředí: současný stav poznání 3

1.1 Úvod	3
1.2 Příčiny antropogenní změny klimatu a její projevy	7
1.3 Hodnotící zprávy Mezivládního panelu pro změnu klimatu	9
1.4 Pozorované dopady v současnosti a budoucí výhled pro Českou republiku	12
1.5 Slovo závěrem	15

2 České veřejné mínění a problematika změny klimatu 17

2.1 Přesvědčení o existenci klimatické změny	18
2.2 Změna klimatu jako hrozba	19
2.3 Důležitost změny klimatu	22
2.4 Znalosti o změně klimatu a jeho ochraně	22
2.5 Vnímání aktérů ochrany klimatu	23
2.6 Osobní participace na ochraně klimatu	24
2.7 Akceptace klimatických politik	26
2.8 Segmentace české veřejnosti v ochraně klimatu	29
2.9 Závěrem: Trendy veřejného mínění	29

3 Úvod do etiky klimatické změny 33

3.1 Úvod	33
3.2 Globální a existenční rizika	35
3.3 Sociální a etické důsledky klimatické změny	40
3.4 Etika a klimatická změna	47
3.4.1 Konsekvencialismus	47
3.4.2 Kontraktualismus	52
3.4.3 Přírozenoprávní teorie	54
3.4.4 Etika ctností	56
3.5 Závěr	58

4	Klimatická politika a klimatické politiky	63
4.1	Úvod	63
4.2	Klima jako politikum	63
4.3	Klimatické politiky	67
4.3.1	Koncept a historie	67
4.3.2	Dynamika od UNFCCC po Pařížskou dohodu	70
4.3.3	Vybrané dostupné politiky a nástroje	73
4.3.4	Současný výhled mezinárodních klimatických politik	76
4.4	Závěr	80
5	Klimatická změna a ekonomie	83
5.1	Změna klimatu a tržní selhání	83
5.1.1	Klimatická funkce jako veřejný statek	84
5.1.2	Emise skleníkových plynů jako externalita	84
5.2	Časové hledisko klimatické změny a diskontování	85
5.2.1	Společenská diskontní míra	85
5.3	Peněžní oceňování emisí skleníkových plynů – náklady vs. škody	88
5.3.1	Cena emisní povolenky a náklady na zamezení emisí	89
5.3.2	Společenské náklady uhlíku	89
5.3.3	Aktuální politická praxe – analýza nákladové efektivity	91
5.4	Zohlednění nejistot	92
5.5	Vybrané významné počiny (nejen) v ekonomii změny klimatu	93
5.6	Závěr	95
II	ZÁKLADY KLIMATICKÉHO PRÁVA	97
6	Klimatické právo jako vznikající právní obor	99
6.1	Je klimatické právo samostatný právní obor?	100
6.2	Vývoj klimatického práva	102
6.2.1	Vznik a formování	102
6.2.2	Výzvy do budoucna	104
6.3	Předmět a východiska klimatického práva	105
6.4	Cíle klimatického práva	107
6.5	Specifické rysy klimatického práva	108
6.6	Struktura klimatického práva	111
6.7	Prameny práva	113
7	Právní principy v klimatickém právu	115
7.1	Princip suverenity	116
7.2	Princip spolupráce	117
7.3	Princip proporcionality	118
7.4	Princip prevence	119

7.5	Princip předběžné opatrnosti	121
7.6	Princip udržitelnosti	124
7.7	Princip znečišťovatel platí	127
7.8	Princip společné, ale diferencované odpovědnosti	128
7.9	Princip mezigenerační spravedlnosti	131
7.10	Princip zákazu regrese	133
7.11	Princip cirkulární ekonomiky	134
8	Aktéři klimatické politiky a práva	137
8.1	Státy	137
8.2	Uskupení států	137
8.3	Mezinárodní organizace	139
8.4	Mezivládní panel pro změnu klimatu (IPCC)	140
8.5	Regiony a obce	140
8.6	Občanská společnost a nevládní organizace	141
8.7	Korporace	141
8.8	Soudy	142
9	Nástroje klimatického práva	143
9.1	Nástroje klimatického práva z hlediska cílů	143
9.2	Nástroje klimatického práva z hlediska působení	145
9.2.1	Nástroje přímého působení	146
9.2.2	Nástroje nepřímého působení	153
III	REFLEXE KLIMATICKÉ ZMĚNY V MEZINÁRODNÍM PRÁVU	157
10	Mezinárodní klimatický režim OSN	159
10.1	Vznik mezinárodního klimatického režimu OSN	160
10.2	Prameny mezinárodního klimatického režimu OSN	161
10.2.1	Rámcová úmluva OSN o změně klimatu	163
10.2.2	Kjótský protokol	167
10.2.3	Od Kjóta k Paříži	173
10.2.4	Pařížská dohoda	177
10.2.5	Provádění Pařížské dohody	184
11	Mezinárodní právo lidských práv a klimatická změna	189
11.1	Mapování vazeb mezi lidskými právy a změnou klimatu	190
11.1.1	Základní východiska	190
11.1.2	Dopady klimatické změny na vybraná lidská práva	193
11.2	Zakotvení lidských práv ve vztahu ke klimatu v mezinárodním právu	198
11.3	Lidskoprávní povinnosti států v kontextu klimatické změny a obtíže při jejich vymáhání	201

11.4	Aplikovatelnost tradičních lidských práv na životní prostředí a klima ..	210
11.5	Nové lidské právo ve vztahu ke klimatu	211
11.6	Úloha procesních práv v ochraně klimatu	214
11.7	Závěr	215
12	Mezinárodní ekonomické právo a klimatická změna	217
12.1	Mezinárodní investiční právo a klimatická změna	218
12.1.1	Základní východiska	218
12.1.2	Role investic v přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku	221
12.1.3	Kolize a synergie mezi ochranou fosilních i nízkoemisních investic a klimatickým režimem	225
12.1.4	Ustanovení o klimatické změně v nových mezinárodních dohodách o ochraně investic	239
12.1.5	Závěrem: Výzvy pro budoucí vývoj	246
12.2	Mezinárodní obchodní právo a klimatická změna	248
12.2.1	Základní východiska	248
12.2.2	Role obchodu v přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku	249
12.2.3	Pravidla práva WTO	250
12.2.4	Regionální uskupení a mezinárodní dohody o volném obchodu	255
12.2.5	Závěr	258
13	Klimatická migrace z hlediska mezinárodního práva	259
13.1	Pojmy	260
13.2	Vnitřní migrace	262
13.3	Mezinárodní migrace	264
13.3.1	Mezinárodní právo týkající se suverenity států	264
13.3.2	Mezinárodní uprchlické právo	265
13.3.3	Evropské azylové právo	267
13.3.4	Mezinárodní klimatické právo	269
13.3.5	Mezinárodní právo lidských práv	270
13.4	Závěr a úvahy o budoucí právní úpravě	271
14	Klimatické inženýrství z hlediska mezinárodního práva	275
14.1	Pojmy	275
14.2	Právní regulace geoinženýrství v mezinárodním právu	279
14.2.1	Obecná pravidla mezinárodního práva	279
14.2.2	Ustanovení mezinárodních úmluv	280
14.2.3	Doporučení mezinárodních těles	284
14.3	Závěr a úvahy o budoucí právní úpravě	287

IV ZÁKLADY KLIMATICKÉHO PRÁVA EVROPSKÉ UNIE A ČESKÉ REPUBLIKY	291
15 Klimatické právo EU	293
15.1 Počátky klimatického práva v EU	293
15.2 Předmět právní úpravy	295
15.3 Institucionální zajištění	296
15.4 Prameny práva	297
15.4.1 Sekundární legislativa v oblasti klimatu do roku 2020	300
15.4.2 Sekundární legislativa v oblasti klimatu do roku 2030	301
15.4.3 Podpůrná finanční opatření	305
15.4.4 Zelená dohoda pro Evropu a balíček Fit for 55	306
16 Klimatické právo ČR	311
16.1 Východiska klimatického práva ČR	311
16.1.1 Předmět	311
16.1.2 Prameny	312
16.2 Ústavní základy ochrany klimatu v ČR	313
16.3 Vázanost mezinárodními závazky	317
16.4 Klima jako veřejný zájem	318
16.4.1 Pojetí veřejného zájmu	319
16.4.2 Je ochrana klimatu v ČR veřejný zájem?	321
16.5 Institucionální zajištění ochrany klimatu	322
16.5.1 Celostátní úroveň veřejné správy	323
16.5.2 Regionální a místní úroveň veřejné správy	325
16.6 Koncepční dokumenty	326
16.7 Česká klimatická legislativa	335
16.7.1 K rámování klimatického práva	335
16.7.2 Příprava rámcového zákona o klimatu v ČR	337
16.7.3 Právní úprava ochrany klimatu ČR podle sektorů	339
V HLAVNÍ OBLASTI PRÁVNÍ REGULACE SOUVISEJÍCÍ S OCHRANOU KLIMATU	343
17 Obchodování s emisními povolenkami	345
17.1 Systémy obchodování s emisemi	345
17.2 Snižování emisí v rámci EU ETS	348
17.3 Snižování emisí a obchodování s povolenkami v ČR	350
18 Energetika	353
18.1 Energetická transformace	353
18.1.1 Základy	353

18.1.2	Energetická transformace v EU: Energetická unie	353
18.1.3	Energetická transformace v ČR	354
18.2	Obnovitelné zdroje energie	365
18.2.1	Základní otázky	365
18.2.2	Podpora obnovitelných zdrojů energie v EU	367
18.2.3	Obnovitelné zdroje energie v ČR	372
18.3	Energetická účinnost	374
18.3.1	Základní otázky	374
18.3.2	Úprava energetické účinnosti v EU	375
18.3.3	Úprava energetické účinnosti v ČR	379
19	Doprava	381
19.1	Doprava a klimatická změna	381
19.2	Evropské dopravní strategie a změna klimatu	384
19.2.1	Podíl energie z obnovitelných zdrojů	385
19.2.2	Emisní normy pro nová vozidla	386
19.2.3	Emise z dopravy v systému sdíleného úsilí	388
19.3	Dopravní strategie EU a ČR ve světle doporučení IPCC	389
19.3.1	Omezení jízd	390
19.3.2	Přechod na nízkouhlíkovou dopravu a tzv. <i>modal split</i>	391
19.3.3	Snížení energetické náročnosti vozidel	397
19.3.4	Snížení uhlíkové náročnosti paliv	402
19.3.5	Zlepšení infrastruktury a územní plánování	404
19.4	Doporučení pro snížení dopadu dopravy na klima	405
19.5	Letecká doprava	406
20	Zemědělství	411
20.1	Zemědělství a klimatická změna	411
20.2	Koncepční dokumenty	412
20.3	Vybrané oblasti právní regulace	414
20.3.1	Omezování emisí ze zemědělství	417
20.3.2	Ukládání uhlíku v rostlinách a půdě a sektor LULUCF	418
20.3.3	Využití zemědělské biomasy jako obnovitelného zdroje energie	419
20.3.4	Ochrana rozlohy zemědělského půdního fondu	420
20.3.5	Ochrana kvality zemědělské půdy	423
20.3.6	Komplexní pozemkové úpravy	425
20.4	Závěry	427
21	Lesnictví	429
21.1	Lesy a klimatická změna	429
21.2	Mezinárodní právní rámec pro lesy	430
21.3	Evropský klimatický právní rámec pro lesy	434

21.4	Situace v ČR	436
21.4.1	Vazba na koncepční dokumenty	437
21.4.2	Výzvy a příležitosti v právní úpravě ČR	441
21.4.3	Závěr a úvahy o budoucí právní úpravě	449
22	Biodiverzita	451
22.1	Vztah mezi biodiverzitou a změnou klimatu	451
22.2	Ochrana biodiverzity a změna klimatu v mezinárodním a evropském právu	452
22.3	Biodiverzita a změna klimatu v ČR	457
22.3.1	Koncepční dokumenty	457
22.3.2	Právní úprava ochrany biodiverzity v ČR	459
22.4	Závěr a úvahy o budoucí právní úpravě	469
23	Voda	471
23.1	Vazby mezi změnou klimatu a ochranou vody	471
23.2	Mezinárodněprávní rámec	472
23.2.1	Ochrana a využívání vody v mezinárodním právu	472
23.2.2	Voda v mezinárodních klimatických úmluvách	475
23.3	Zakotvení práva na vodu	476
23.4	Právo EU	477
23.5	Změna klimatu a voda v ČR	479
23.5.1	Podmínky v ČR	479
23.5.2	Koncepční dokumenty	481
23.5.3	Nejvýznamnější oblasti právní regulace v ČR	483
23.6	Závěr a úvahy o budoucí právní úpravě	498
24	Ovzduší	501
24.1	Souvislosti mezi ochranou ovzduší a ochranou klimatu	501
24.1.1	Látky znečišťující ovzduší a skleníkové plyny	503
24.1.2	Kvalita ovzduší v Evropě a v ČR	506
24.2	Přístupy EU k řešení znečištění ovzduší a ke snižování emisí skleníkových plynů	510
24.3	Implementace programů zlepšování kvality ovzduší v ČR: poznatky pro budoucí klimatické strategie	514
24.3.1	Problém kompetencí	514
24.3.2	Problém právní formy programů a jejich vymahatelnosti	515
24.3.3	Závěry	516
25	Stavebnictví, urbanismus a role obcí v ochraně klimatu	519
25.1	Města a změna klimatu	519
25.2	Mezinárodní <i>soft law</i> a spolupráce mezi městy	522
25.3	Evropská právní úprava	526

25.3.1	Strategické dokumenty	526
25.3.2	Sekundární právo: energetická náročnost budov	528
25.4	Česká právní úprava	531
25.4.1	Reflexe řešení změny klimatu v územním plánování	531
25.4.2	Energetická náročnost budov	537
25.4.3	Konflikty se zájmy památkové péče ve městech	538
25.5	Závěry	541
26	Oběhové hospodářství	543
26.1	Pojem oběhového hospodářství a základní východiska	543
26.2	Mezinárodní právní rámec pro oběhové hospodářství	545
26.3	Unijní právní rámec pro oběhové hospodářství	546
26.3.1	EU ETS a sdílení úsilí	546
26.3.2	Strategie pro metan	547
26.3.3	Aktivizace průmyslu pro čisté oběhové hospodářství	548
26.3.4	Balíček oběhového hospodářství	554
26.4	Koncepce pro oběhové hospodářství v ČR	556
26.5	Legislativa k oběhovému hospodářství v ČR	558
26.6	Odpadové hospodářství v ČR	558
26.6.1	Právní rámec odpadového hospodářství	559
26.6.2	Hierarchie odpadového hospodářství	560
26.6.3	Nakládání s komunálním odpadem	561
26.6.4	Ukládání odpadu na skládky	562
26.6.5	Energetické využití odpadu	563
26.6.6	Zvláštní výrobky a odpady z nich	564
26.6.7	Energie biomasy	565
26.7	Závěrem: Výzvy oběhového hospodářství	566
27	Udržitelná spotřeba	569
27.1	Spotřeba a její dopad na životní prostředí a klima	570
27.2	Otázka odpovědnosti spotřebitelů za změnu klimatu	574
27.3	Udržitelná spotřeba mezi cíli udržitelného rozvoje OSN	580
27.4	Udržitelná spotřeba podle Zelené dohody pro Evropu	582
27.5	Opatření k udržitelné spotřebě v České republice	584
27.6	Závěrečná doporučení	587
VI	VYBRANÉ OTÁZKY ODPOVĚDNOSTI A PROSAZOVÁNÍ V OBLASTI KLIMATICKÉHO PRÁVA	589
28	Klimatická litigace	591
28.1	Vznik a vývoj trendu klimatické litigace	591
28.2	Typy klimatických litigací	593

28.2.1	Klimatická litigace před mezinárodními a regionálními orgány	598
28.2.2	Klimatické žaloby napadající klimatickou politiku	603
28.2.3	Klimatická litigace směřující proti uhlíkově náročné infrastruktuře	611
28.2.4	Klimatická litigace proti obchodním korporacím	612
28.3	Závěrem: Právní výzvy spojené s klimatickou litigací	614
29	„Klimatická odpovědnost“ společností	619
29.1	Základní východiska	619
29.2	Korporace a změna klimatu	621
29.3	<i>Soft law</i> standardy	623
29.4	Vybraná právní úprava klimatických povinností ve vztahu k obchodním společnostem	626
29.4.1	Taxonomie pro udržitelné investice	626
29.4.2	Od nefinančního reportingu k reportingu o udržitelnosti	629
29.4.3	Povinnost náležitě péče v oblasti udržitelnosti	630
29.4.4	Nástroje korporátního práva k prosazování udržitelnosti a klimatických opatření	632
29.5	Udržitelné financování	636
29.6	Klimatická litigace a korporace	638
29.7	Závěrem: Výhled do budoucna	640
	Summary	642
	Zusammenfassung	645
	Résumé	648
	Seznam použité literatury a zdrojů	651
	Věcný rejstřík	690